

Кухня трудових прав: нариси про важливі інгредієнти

Кухня трудових прав: нариси про важливі інгредієнти

Київ-2021

УДК 331:340.132](477)(082)
К95

К95 Кухня трудових прав: нариси про важливі інгредієнти:
збірник статей.
Київ: ВД Дакор, 2021. 147 с.
ISBN 978-617-7679-85-0

Упорядник та головний редактор:
Ірина Сахарук
Редактори:
Інна Кудінська, Георгій Сандул
Верстка:
Ірина Костишина

У збірнику вміщено статті вітчизняних науковців та практиків, присвячені дослідженню основних трудових прав працівників та їх захисту, сучасних новацій та перспектив правового регулювання трудових відносин.

Для фахівців, які працюють у галузі праці, профспілкових активістів, науковців, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів і студентів.

Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.
ISBN 978-617-7679-85-0

Збірник підготовлено за підтримки та сприяння Центру Солідарності в Україні та Громадської організації «Трудові ініціативи». Публікації відображають винятково точку зору авторів, яка може не збігатися з позицією Громадської організації «Трудові ініціативи» та Центру Солідарності в Україні.

Дозволяється поширювати інформацію, зазначену в збірнику за умови обов'язкового посилання на джерело інформації та авторів збірника.

Зміст

Передмова	6
Список скорочень	8
Віктор Щербина Нові тенденції правового регулювання праці	9
Яна Сімутіна Поняття та ознаки трудових правовідносин у контексті поширення нестандартної зайнятості	16
Віталій Дудін Протидія зловживанням гнучкими формами зайнятості: досвід ЄС	23
Володимир Бурак Трудовий договір про дистанційну роботу	30
Світлана Кожушко Прескрипції в трудовому праві	39
Лілія Амелічева Приватно-правове регулювання гідної праці	44
Тетяна Колеснік Ґендерні проблеми у сфері праці та зайнятості: шляхи подолання	53
Аліна Магомедова Ринок праці в Україні та працевлаштування осіб «елегантного» віку	59
Оксана Микитюк Функціонування ваучерної системи навчання дорослого населення в Україні	65

Олена Костюченко Мобінг в Україні. Що робити?	72
Ірина Сахарук Гідна праця: міжнародний вимір та тенденції правового регулювання в Україні	79
Ольга Кучма Дискусійні питання щодо розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця	92
Василь Андріїв Роль Міжнародної організації праці в захисті трудових прав людини	98
Іван Яцкевич Роль профспілок у захисті трудових прав та інтересів працівників	106
Ірина Ізарова Процесуальні особливості захисту трудових прав у суді	114
Михайло Шумоло Принцип співмірності при вирішенні трудових спорів: між захистом трудового права та зловживанням правом	121
Тетяна Вахонєва Кваліфікаційні вимоги до медичних працівників як суб'єктів трудового права	133
Інна Кудінська, Георгій Сандул Гіг-економіка: термінологічний вимір	143

Основна проблема полягає в тому, що такого принципу в основному дотримуються представники великого бізнесу як соціально-орієнтовані учасники ділового середовища функціонування. Економічні стимули дозволили б підприємствам більш активно долучатись і працевлаштовувати осіб старшого віку, а діяльність відповідних громадських організацій – привертати увагу суспільства до наявної соціальної проблеми та сформулювати в осіб старшого віку відчуття важливості та потреби.

4. Навчання дорослого населення. Навчання впродовж життя – один з ключових інструментів розв'язання ключових проблем ринку праці. На сьогодні Урядова політика активно спрямована на реалізацію можливостей навчання дорослих осіб⁸. Однак, на наш погляд, варто підкреслити і зосередити увагу на створенні та розширенні відповідних сучасних програм та умов для навчання осіб «елегантного» віку.

5. Стимулювання розвитку підприємництва в Україні, адже самозайнятість для осіб старшого віку є на сьогодні альтернативою для реалізації творчих амбіцій та професійних навичок з метою отримання доходу. Крім того, згідно чинного законодавства, особи пенсійного віку мають певні пільги при провадженні підприємницької діяльності.

6. Колаборація молоді та осіб старшого віку – у межах одного підприємства, у рамках участі у проектах, на волонтерських засадах з метою обміну досвідом та забезпечення професійної та моральної підтримки один одному.

Таким чином, побудова дієвого механізму вирішення проблеми працевлаштування осіб старшого віку дозволить збалансувати ринок праці України, а також сприятиме формуванню раціонального підходу до використання трудових ресурсів в державі, залучивши до праці осіб «елегантного» віку. Нерідко особи «елегантного» віку, розчарувавшись в пропозиціях ринку праці в Україні, обирають від'їзд за кордон як альтернативу пошуку роботи. Вирішення проблеми працевлаштування осіб старшого віку дозволить зменшити інтенсивність еміграційних потоків та відтік українців за кордон.

8 Міністерство соціальної політики. Професійне навчання дорослого населення. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/profesiynne-navchannya-doroslogo-naselennya.html>.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАУЧЕРНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Оксана Микитюк¹

Враховуючи те, що в Україні більше мільйона безробітних, у країні все активніше обговорюється питання необхідності реформування сфери зайнятості та ринку праці. Ефективно впливати на підвищення економічної активності населення, конкурентоспроможність та мобільність робочої сили на ринку праці має Державна служба зайнятості.

Впродовж життя зростає роль освіти дорослих, що пов'язано з демографічними змінами та необхідністю регулярного оновлення й розвитку кваліфікаційних навичок відповідно до мінливих соціально-економічних умов. Новою програмою посилення конкурентоспроможності осіб старше 45 років мала стати ваучерна система навчання.

Ваучер – це документ встановленого зразка, що дає особі право на перепідготовку, підготовку на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні, спеціалізацію, підвищення кваліфікації коштом держави². Його може отримати особа, що має вищу або професійно-технічну освіту у віці від 45 років до досягнення нею пенсійного віку. Ваучер на освіту можна отримати лише на ті спеціальності, які вказані у переліку Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Відповідно до переліку, особа вибирає собі спеціальність за власним бажанням³.

1 Доцент кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат економічних наук

2 Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р.

URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

3 Перелік навчальних закладів, які мають право здійснювати діяльність у сфері вищої освіти та професійно-технічної освіти, для навчання в яких може бути виданий ваучер.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/poslugi/licenzuvannya/perelik>

Ваучер можуть отримати:

1) фізичні особи:

- ◆ старше 45 років;
- ◆ до досягнення пенсійного віку;
- ◆ страховий стаж яких становить не менше 15 років;
- ◆ мають професійно-технічну або вищу освіту;
- ◆ не проходили протягом останніх 5 років перепідготовку за рахунок коштів Фонду державного соціального страхування на випадок безробіття;
- ◆ зареєстровані в центрах зайнятості як безробітні;

2) звільнені з військової служби (крім військовослужбовців строкової служби), служби в органах внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції або Державної кримінально-виконавчої служби у зв'язку із скороченням чисельності, штату або за станом здоров'я до досягнення ними встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»⁴ пенсійного віку, за наявності вислуги не менше 10 років, які не набули права на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»⁵;

3) звільнені з військової служби після участі у проведенні АТО, з числа інвалідів до отримання права на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

4) внутрішньо переміщені особи працездатного віку за відсутності підходящої роботи.

4 Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 07.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

5 Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

Як можна отримати ваучер на навчання?⁶

1. Особа здійснює вибір професії (спеціальності), а також форми та місця навчання.

2. Особа подає центру зайнятості заяву, а також надає паспорт, трудову книжку, документ про професійно-технічну або вищу освіту та реєстраційний номер облікової картки платника податків, з яких у присутності особи знімаються копії, що засвідчуються її підписом.

3. Рішення про видачу ваучера приймається центром зайнятості не пізніше ніж на восьмий робочий день з дня подання документів, зазначених у пункті 7 «Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці» затвердженого постановою КМУ від 20.03.2013 р. №207, та оформляється наказом.

4. Особа звертається протягом п'яти робочих днів з дня надходження відповідного повідомлення до центру зайнятості, який прийняв рішення про його видачу.

5. Договір про навчання укладається між навчальним закладом та особою протягом 90 днів після видачі ваучера.

6 Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013>

6. Навчальний заклад протягом п'яти робочих днів після укладення договору про навчання подає центру зайнятості, який видав ваучер, завірену належним чином копію такого договору, розрахунок вартості витрат на навчання, відомості про рахунок навчального закладу для оплати вартості навчання із зазначенням прізвища, імені та по батькові особи, копію ліцензії на провадження діяльності з надання освітніх послуг, свідоцтво про атестацію або сертифікат про акредитацію навчального закладу, відривну частину ваучера з відміткою про прийняття на навчання .

Не можуть отримати ваучер:

- ◆ особи, які не мають професійно-технічної або вищої освіти;
- ◆ особи, які протягом останніх п'яти років проходили перепідготовку за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- ◆ особи, які зареєстровані в центрах зайнятості як безробітні.

Право на отримання ваучера регламентується ст.20 Закону України «Про зайнятість населення», передбачених на цю мету у бюджеті Фонду на Оплата ваучерів здійснюється Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в межах видатків на відповідний рік. Максимальна вартість ваучера – 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. З 31.12 2020 року вартість ваучера складатиме 22700 грн.

Програма ваучерів почала працювати в Україні з 2013 року та була спрямована на осіб старше 45 років. Саме цій групі населення було надано можливість пройти безкоштовну перепідготовку за ваучером, за рахунок коштів Фонду державного соціального страхування на випадок безробіття та, отримавши нові знання, підвищити свою конкурентоспроможність на ринку праці. Проте програма виявилася не такою популярною, як очікувалося та не знайшла поширення серед населення.

Через економічну кризу у 2014 році Україна втратила близько 900 тис. осіб економічно активного населення, обсяги зайнятості скоротились на 1,2 млн. осіб – до 18073 тис. осіб, рівень безробіття зріс на 2%, або на 340 тис. осіб. Водночас, відбувається трансформація зайнятості і професійна якість робочої сили стає найважливішим стратегічним товаром. Через «розрив» у кваліфікаціях дорослого населення, люди старшого віку входять у групу ризику щодо працевлаштування. Так, серед працездатного населення України люди старше 40 років складають 50% у містах і 62% у сільській місцевості. Саме тому Державна служба зайнятості виступає найбільшим інформатором та консультантом щодо ваучерної програми⁷.

Державна служба зайнятості зацікавлена в подальшому впровадженні та розвитку сучасних інструментів підвищення конкурентоздатності робочої сили, особливо нових вразливих груп населення, як-от переміщені особи та учасники АТО. Для адаптації цих громадян необхідно, на наш погляд, в рамках ваучерної програми **розширювати мережу закладів з необхідним переліком ліцензованих професій**, збільшувати ліцензійні обсяги навчальних закладів за окремими професіями, а також активніше впроваджувати заочну та вечірню форми навчання для дорослого населення.

Соціологічне дослідження діяльності ваучерної програми, що було підготовлено Українським інститутом соціологічних досліджень імені О.Яременка на замовлення ПРООН показало, що з числа опитаних одержувачів ваучерів 51% респондентів (з них 30% вже завершили навчання, 70% навчаються зараз) вважають, що отримали від ваучерної програми очікуваний результат. Майже така сама кількість опитаних (49% респондентів, з них 9% вже завершили навчання, 91% навчаються зараз) зазначили, що наразі результату ще не відчують, але вони сподіваються отримати його в майбутньому⁸.

Результати соціологічного опитування довели, що провадження ваучерної програми на етапах консультування та видачі ваучерів державною службою зайнятості організоване достатньо

7 Офіційний веб-сайт Держстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8 ПРООН допоможе вдосконалити систему ваучерів на безкоштовне навчання дорослих. URL: <https://naiu.org.ua/proon-dopomozhe-vdoskonalyty-systemu-vaucheriv-na-bezkoshтовne-navchannya-doroslyh/>

добре. Переважна більшість опитаних користувачів висловили задоволеність повнотою наданої інформації та комфортністю спілкування із співробітниками центрів зайнятості. Але не всі отримані ваучери надалі використовуються. Результати дослідження показали, що основною причиною невикористання виданого ваучера є проблеми з підбором підходящого навчального закладу. Хоча навчальні заклади та зацікавлені брати участь у ваучерній програмі, проте не всі пропонують програми навчання, зручні для дорослого працюючого населення

Проаналізувавши наведену статистичну інформацію, можна визначити такі **причини непопулярності ваучерної програми**:

- 1) складна макроекономічна ситуація, що фактично гарантує отримувачам ваучера подальше безробіття;
- 2) відсутність аналізу щодо потреби підприємств в працівниках, що належать до категорій, за якими відбувається навчання за ваучером;
- 3) неоднозначний рівень підготовки;
- 4) сумнівність щодо перспективи подальшого працевлаштування осіб;
- 5) дискримінація осіб, що мешкають в сільській місцевості;
- 6) сумнівність щодо безоплатності навчання відносно особи – отримувача ваучера;
- 7) можливість набору студентів ЗВО на освітні програми, які не користувалися популярністю до впровадження навчання за ваучерами.

Проведена оцінка свідчить що, на жаль, концепція навчання впродовж життя ще не знайшла практичної реалізації. У суспільстві панують стереотипні уявлення, що навчатися у старшому віці вже пізно. При цьому, ваучерна програма є реальним інструментом державної політики на ринку праці та освітніх послуг, що дає можливість зменшити освітню нерівність між поколіннями. Серед рекомендованих змін, які сьогодні обговорюються, це розширення кола потенційних учасників ваучерної програми, наприклад,